

บทที่ 2

ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง ความเห็นเกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้สื่อข่าวสายการเมือง : ศึกษาเปรียบเทียบสื่อหนังสือพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง และสื่อโทรทัศน์ ผู้วิจัยได้เลือกทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องคือ ทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดประเด็นการรับรู้ข่าวสาร ทฤษฎีนายทวารข่าวสาร ทฤษฎีองค์การ แนวคิดเรื่องสื่อสารมวลชน แนวคิดบทบาทหน้าที่ของผู้สื่อข่าว แนวคิดเรื่องการสื่อข่าว แนวคิดเรื่องการสื่อสารทางการเมือง แนวคิดเรื่องคุณภาพข่าว แนวคิดปัจจัยที่มีผลต่อการนำเสนอข่าว แนวคิดสิทธิที่จะรับรู้ข่าวสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

แนวคิดเรื่องสื่อสารมวลชน

ในสังคมสมัยใหม่สื่อสารมวลชนนับว่ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในฐานะเป็นสื่อกลางระหว่างสมาชิกคนในสังคมกับสถานการณ์ความเป็นจริงที่เกิดขึ้น สื่อสารมวลชนมีหน้าที่หลักคือผลิตและนำเสนอข่าวสาร “สาร” จากสื่อ นับว่ามีผลต่อสังคมอย่างมาก เช่น ทำให้เกิดการเรียนรู้ ความเชื่อ ความบันเทิงผ่อนคลาย เป็นต้น และได้มีผู้ให้คำอธิบายเรื่องสื่อสารมวลชนไว้ต่างๆ กันดังนี้

วอเรน เคอกี (Warren K. Agee) และคณะได้ให้ความหมายของ “การสื่อสารมวลชน” ว่าเป็นกระบวนการของการส่งข่าวสาร (information) ความคิด (ideas) และทัศนคติ (attitudes) ไปสู่ผู้รับสารจำนวนมาก มีความแตกต่างกัน โดยการใช้สื่อที่ถูกพัฒนาเพื่อการนี้

ฮาโรลด์ ดี ลาสเวลล์ (Harold D. Lasswell 1974) ได้เสนอ หน้าที่หลักของสื่อมวลชนที่สำคัญไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. การเฝ้าดูสภาพสิ่งแวดล้อม นั่นคือ มีหน้าที่เสนอข่าว
2. การประสานส่วนต่าง ๆ ของสังคม
3. การถ่ายทอดวัฒนธรรม หรือการให้การศึกษาแก่ผู้รับสารนั่นเอง

เป็นที่ทราบกันดีว่า ผลกระทบจากสื่อมวลชนแต่ละประเภทอาจมีผลต่อสังคม หรือประชาชนในระดับต่างๆ กัน ตามคุณลักษณะที่แตกต่างกันของสื่อแต่ละประเภท การที่สื่อมวลชนสามารถแพร่กระจายข่าวสารไปยังผู้รับสารได้อย่างไม่จำกัดนี้ ประกอบไปด้วยปัจจัยหลายประการเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง ผู้รับสาร เป็นต้น

ขวัญเรือน กิตติวัฒน์ (2540) ได้อธิบายว่า การศึกษาถึงบทบาทหน้าที่และผลของสื่อสารมวลชนนี้ นับเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน เนื่องจาก มีปัจจัยองค์ประกอบที่จะต้องพิจารณาวิเคราะห์ประกอบมากมาย สำหรับกรอบในการศึกษาที่เป็นพื้นฐานมีอยู่ 3 ประการ ได้แก่

1. เป็นการศึกษาถึงระบบสถาบันสื่อสารมวลชนกับสถาบันอื่นๆ ในสังคม ในแง่ของ การดำเนินงาน การควบคุม การตัดสินใจ ของสถาบันสื่อประเภทต่างๆ
2. เป็นการศึกษาถึงรูปแบบเนื้อหาของสื่อสารมวลชน โดยการวิเคราะห์ถึง การใช้ภาษา การนำเสนอเนื้อหาที่ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด และที่แอบแฝงอยู่ในภาษาหรือเนื้อหาของสื่อเหล่านั้นๆ
3. เป็นการศึกษาถึงผลกระทบของสื่อสารมวลชน โดยพิจารณาถึงความต้องการความชื่นชมพอใจ การใช้ประโยชน์ ลักษณะของพฤติกรรมและการมีปฏิริยาตอบสนอง

นอกจากนี้ ไรท์ (Wright) ได้อธิบายถึงลักษณะของการสื่อสารมวลชน (Mass Communication) ไว้ดังนี้

1. เป็นการสื่อสารที่มุ่งไปที่ผู้รับสารจำนวนมาก ที่ไม่รู้จักคุ้นเคยกัน และมีความแตกต่างกันในหมู่ผู้รับสาร
2. มีการถ่ายทอดสารอย่างเปิดเผย ส่วนใหญ่จะมีการกำหนดเวลาให้ถึงกลุ่มผู้รับสารพร้อมๆ กัน
3. ผู้ส่งสารมักจะสื่อสารภายในองค์กรที่ซับซ้อน ซึ่งมีการใช้จ่ายสูง

แม็กซ์เวลล์ แมคคอมบส์ และ โด널ด์ ชอร์ (Mc Combs, M.E. and Shaw, D.L. 1972, 1976) ได้ศึกษาถึงบทบาทของสื่อมวลชนในการกำหนดเรื่องพิจารณา (Agenda Setting) ซึ่งเขาได้เสนอแนวคิดว่า

“ผู้รับสารไม่เพียงแต่เรียนรู้เกี่ยวกับประเด็นสาธารณะและเรื่องราวต่าง ๆ ผ่านสื่อมวลชนเท่านั้น แต่ยังเรียนรู้ด้วยว่า จะให้ความสำคัญประเด็นปัญหาหรือหัวข้อหนึ่ง ๆ มากน้อยเพียงไร โดยสังเกตจากการที่สื่อมวลชนได้เน้นประเด็นเหล่านั้นเอาไว้”

สื่อมวลชนจึงมีบทบาทอย่างมากในการที่จะทำให้คนเราได้ว่าในสภาวะความเป็นจริงของสังคมนั้น มีเหตุการณ์หรือเรื่องอะไรเกิดขึ้นบ้าง และสื่อมวลชนนี่เองที่เป็นผู้กำหนดความสำคัญของประเด็นปัญหาในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น กล่าวคือ ประเด็นปัญหาใดก็ตามได้รับความเอาใจใส่หรือเป็นที่สนใจของสื่อมวลชนมากก็จะมีการนำเสนอประเด็นนั้นบนหน้าหนังสือพิมพ์ และมีการนำเสนอเป็นข่าวทางสถานีวิทยุและสถานีโทรทัศน์อย่างต่อเนื่องหลาย ๆ วัน ทำให้ผู้รับสารรู้สึกคุ้นเคยกับประเด็นปัญหาและตระหนักด้วยว่ามันมีความสำคัญ หากว่าประเด็นปัญหาใดซึ่งโดยเนื้อแท้ของมันมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าประเด็นปัญหาอื่น แต่ไม่ได้มีการหยิบยกมาเอ่ยถึงในสื่อมวลชนใดเลย จะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม ประเด็นปัญหาดังกล่าวก็จะไม่อยู่ในสายตาหรือความคิดเห็นของผู้รับสารอีกต่อไป

เมตตา กฤตวิทย์ และคณะ ได้ให้ความหมายของคำว่า “สื่อมวลชน” ว่ามีความหมายครอบคลุมไปถึงเครื่องมือทางเทคนิค ซึ่งการสื่อสารถึงมวลชนต้องใช้ จากความหมายดังกล่าว สื่อมวลชน จึงประกอบด้วย

1. สื่อสิ่งพิมพ์ (Print Media) ได้แก่หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หนังสือแผ่นพับ จดหมายเวียน โบติดประกาศ ตัวอักษรที่เครื่องบินพ่นเป็นควันบนฟ้า และเครื่องมืออื่นๆ ซึ่งนำสารไปสู่มวลชนโดยผ่านทางตา
2. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Media) ได้แก่ รายการวิทยุ และรายการบันทึกวิดีโอซึ่งผ่านทางหู หรือรายการโทรทัศน์ ภาพยนตร์ และการบันทึกวิดีโอซึ่งผ่านทั้งทางตาและหู

จากคำอธิบายข้างต้นทำให้ทราบถึงบทบาทหน้าที่ ความสำคัญ ผลกระทบที่เกิดจากสื่อมวลชนอันจะเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องความเห็นของผู้สื่อข่าวที่ปฏิบัติหน้าที่ในสื่อที่แตกต่างกัน ตามคุณลักษณะของสื่อแต่ละประเภทมีดังต่อไปนี้

สื่อหนังสือพิมพ์

หน้าที่และความรับผิดชอบโดยทั่วไปของหนังสือพิมพ์ ตามทัศนะต่างๆ ดังนี้

เซมัวร์-เออร์ (Seymour-Ure) ได้อธิบายถึงขอบเขตและหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ ไว้ในหนังสือ Thr Press, Politics and the Public ความว่า

1. หนังสือพิมพ์เป็นสื่อกลางการติดต่อระหว่างรัฐบาลและประชาชน มีหน้าที่เผยแพร่ข่าวสารและความคิดเห็นของสถาบันสู่กันและกัน ซึ่งให้ผู้อ่านได้เห็นว่ามีอะไรเกิดขึ้นบ้างในสังคม และรัฐบาลสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ในกรณีใดบ้าง

2. หนังสือพิมพ์มีหน้าที่สร้างประชาคมติ โดยการแสดงข้อคิดเห็นต่างๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศ มีความเห็นเป็นของตนเองและมุ่งความสนใจไปยังเรื่องที่เหมาะสม
3. หนังสือพิมพ์มีหน้าที่รักษา (Guardian) ผลประโยชน์ของประชาชน โดยการตรวจสอบพฤติกรรมของนักการเมืองให้กระทำหน้าที่ส่วนรวมอย่างแท้จริง มิฉะนั้นหนังสือพิมพ์จะใช้วิธีเปิดโปงพฤติกรรมอันทุจริตของนักการเมือง โดยในขั้นต้นอาจเป็นการตั้งข้อสงสัยซึ่งจะก่อให้เกิดแรงกดดัน (Pressure) จากประชาชน อันอาจยุติการกระทำที่ทุจริตของนักการเมืองผู้นั้นได้ อาศัยอำนาจของหนังสือพิมพ์ในแง่นี้ หนังสือพิมพ์จึงมีความสามารถสร้างอิทธิพลต่อการเมืองได้

นอกจากนี้ เธอดอร์ พีเตอร์สัน (อ้างถึงในรัศมี อิทธิวรรณพงศ์, 2531: 4) กล่าวถึงความรับผิดชอบของหนังสือพิมพ์ตามทฤษฎีอิสราฟานิยมว่า หนังสือพิมพ์มีภาระ 6 ประการคือ

1. สนับสนุนระบบการเมืองด้วยการเสนอข่าวสาร การอภิปราย และได้แย้งเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ของส่วนรวม
2. เพิ่มพูนสติปัญญาของสาธารณชนเพื่อให้มีความสามารถปกครองตนเอง
3. ปกป้องสิทธิต่างๆ ของปัจเจกชนด้วยการทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมรัฐบาล
4. สนับสนุนระบบเศรษฐกิจ สำหรับข้อนี้เป็นหน้าที่สำคัญที่สุดของหนังสือพิมพ์ คือการจัดให้ผู้ซื้อและผู้ขายสินค้าและบริการต่างๆ ได้มาพบกันด้วยการใช้สื่อในการโฆษณา
5. ให้ความบันเทิง
6. รักษาฐานะทางการเงินของตนเองให้มั่นคงพอที่จะได้เป็นเสรีจากความกดดันต่างๆ ของบรรดากลุ่มผลประโยชน์ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ

การทำหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ นอกจากจะต้องนำเสนอข่าวสารด้วยความถูกต้อง และเป็นจริงแล้ว ข้อเสนอแนะต่างๆ จากหนังสือพิมพ์ก็ต้องกระทำด้วยความเป็นธรรม เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม และที่สำคัญควรเป็นแค่การชี้แนะไม่ใช่การชี้ขาด ถาวร บุญวัฒน์ (2535) ได้อธิบายถึงลักษณะพิเศษของหนังสือพิมพ์ว่า สาเหตุที่หนังสือพิมพ์สามารถยืนหยัด อยู่ได้ท่ามกลางการแข่งขันของสื่อมวลชนแขนงอื่นๆ เช่นนี้ โดยเปรียบเทียบกับสื่อมวลชน แขนงอื่นๆ แล้ว จะปรากฏผลดังนี้คือ

1. คุณค่าทางภาษาที่ใช้เขียน
2. สามารถเก็บรักษาได้นาน
3. สามารถใช้ในการอ้างอิงได้
4. สามารถใช้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้
5. สะดวกและราคาการเก็บรักษาไม่มาก

สำหรับวิทยุและโทรทัศน์นั้น เมื่อออกอากาศแล้วก็ผ่านไป เก็บข้อความไว้ไม่ได้ แต่หนังสือพิมพ์นั้นอ่านจบแล้วก็ยังรักษาไว้ได้ สามารถอ่านใหม่ได้อีกช่วงเวลาใดก็ได้ ชาว หรือข้อเขียนใดๆ ในหนังสือพิมพ์สามารถนำไปอ้างอิงในการทำงาน ทำธุรกิจ หรืออ้างอิงใน งานเขียนอื่นๆ เช่นวิทยานิพนธ์ เป็นต้น

ข่าวที่เสนอทางหนังสือพิมพ์นั้น จะต้องขึ้นอยู่กับลักษณะ 4 ประการ คือ

1. นโยบายของหนังสือพิมพ์ เจ้าของหนังสือพิมพ์จะต้องกำหนดนโยบายในการเสนอข่าว เช่น ให้เน้นข่าวการเมือง หรือกำหนดว่า ให้มีความรุนแรงในระดับไม่สูญเสียผลประโยชน์ หรือไม่ทำลายลูกค้าของหนังสือพิมพ์ หรือไม่ทำลายธุรกิจของหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

2. ความต้องการของผู้อ่าน ผู้อ่านย่อมมีส่วนกำหนดระดับการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ เช่น ถ้าเป็นหนังสือพิมพ์คุณภาพจะเน้นในข่าวการเมือง เศรษฐกิจและสังคม เพราะระดับคนอ่านชอบเช่นนั้น ในขณะที่หนังสือพิมพ์ตลาดเสนอข่าว ด้วยความมัน เพราะผู้อ่านอีกระดับหนึ่งชอบ
3. การควบคุมการเสนอข่าว หนังสือพิมพ์นอกจากจะมีกฎหมายควบคุม มีหลักจรรยาบรรณของการเสนอข่าว มีนโยบายของหนังสือพิมพ์แล้ว บางฉบับอาจมีการควบคุมข่าวอย่างใกล้ชิดของเจ้าของสื่อด้วย เนื่องจากกลัวถูกฟ้อง กลัวกระทบผลประโยชน์ กลัวถูกสั่งปิดบ้าง
4. มรรควิธีการเขียนข่าว การทำข่าวจะเริ่มมาตั้งแต่ผู้สื่อข่าว หากผู้สื่อข่าวบิดเบือนข่าว ความไม่เที่ยงตรงก็จะเกิดขึ้น เมื่อถึงรีไรเตอร์ก็อาจมีการตีไข่ใส่สี มีอคติในการเขียน และเมื่อถึงหัวหน้าข่าวก็อาจพิจารณาเลือกข่าวโดยอคติของตนเอง กระบวนการเหล่านี้จะทำให้คุณค่าข่าวลดลง ความสำคัญของข่าวก็มีน้อย

หนังสือพิมพ์ที่ให้เสรีภาพในการเสนอข่าวสูงย่อมจะทำให้หน้าข่าวมีความหมาย มีความสำคัญ แต่ถ้าถูกจำกัดเสรีภาพและรวมทั้งมรรควิธีการทำข่าวที่ไม่ดี ก็จะทำให้บทบาทและความสำคัญของข่าวน้อยลงหรือหมดไปเลย

ลักษณะของสื่อหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยโดยรวมส่วนใหญ่เป็นองค์กรของเอกชน เป็นธุรกิจที่มีความอิสระ และการแข่งขันสูง การนำเสนอข่าวการเมืองของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับจึงแตกต่างกันออกไป ตามอุดมการณ์ เป้าหมายในการนำเสนอ โดยทั่วไป ข่าวที่นำเสนอจากหนังสือพิมพ์นั้น มีลักษณะละเอียด เจาะลึก มีข้อจำกัดน้อยกว่าสื่อประเภทอื่น ซึ่งทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับประเภทของหนังสือพิมพ์ด้วย ว่าเป็นหนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพหรือเป็นหนังสือพิมพ์ที่เน้นเรื่องปริมาณยอดขายเป็นสำคัญ หนังสือพิมพ์มีอิทธิพลต่อผู้อ่านอย่างกว้างขวาง และผู้ที่มีบทบาทในการสร้างอิทธิพล ส่วนหนึ่งก็มาจากผู้สื่อข่าวนั่นเอง

ปีเตอร์ เอ็ม แซนด์แมน (Peter M. Sandman) เดวิด เอ็ม. รูบิน (David B. Sachsman) กล่าวว่าในปัจจุบันนี้ มีปัจจัยสำคัญ ๆ หลายประการที่มีอิทธิพลต่อหนังสือพิมพ์ ทำให้หนังสือพิมพ์ต้องขาดความรับผิดชอบต่อสังคมไป และปัจจัยบางประการนั้นก็เป็นที่หนังสือพิมพ์ไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ หากแต่จำต้องทนยอมรับผลกระทบอันเนื่องมาจากความเคลื่อนไหวของปัจจัยนั้น ๆ ไปตามแกนเท่านั้น บุคคลทั้งสามได้เรียงลำดับปัจจัยที่มีอิทธิพลทำให้หนังสือพิมพ์ในประเทศประชาธิปไตยต้องขาดความรับผิดชอบต่อสังคมจากมากลงปหาน้อยดังนี้ คือ

1. ปัจจัยจากการที่หนังสือพิมพ์ถูกระบบการค้าผูกขาดควบคุมมากเกินไป (Too Much Monopoly Control)
2. ปัจจัยจากการที่หนังสือพิมพ์ได้รับการควบคุมจากสาธารณชนผู้อ่านน้อยเกินไป (Too Little Public Control)
3. ปัจจัยจากการที่หนังสือพิมพ์ถูกแหล่งข่าวควบคุมมากเกินไป (Too much Source Control)
4. ปัจจัยจากการที่รัฐบาลใช้อำนาจควบคุมหนังสือพิมพ์ในทางที่ไม่ถูกต้อง (Misapplied Government Control)
5. ปัจจัยจากการที่หนังสือพิมพ์มีการควบคุมตนเองน้อยไป (Too Little Self Control)
6. ปัจจัยจากการที่หนังสือพิมพ์ถูกเจ้าของหนังสือพิมพ์ หรือนโยบายภายในของหนังสือพิมพ์ควบคุมมากเกินไป และควบคุมในทางที่ไม่ถูกต้อง (Too Much and Misapplied Internal Control)
7. ปัจจัยจากการที่หนังสือพิมพ์ถูกผู้ซื้อเนื้อที่โฆษณาควบคุมมากเกินไป (Too Much Advertiser Control)

การที่จะเข้าใจให้ถ่องแท้ว่าปัจจัยแต่ละประการดังที่กล่าวมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติภาระหน้าที่ของหนังสือพิมพ์อย่างมีความรับผิดชอบอย่างไร จำเป็นที่จะ

ต้องเข้าใจว่าหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นสถาบันอันทรงอิทธิพลต้องถูกจำกัดเสรีภาพทั้งหมดหรือบางส่วนจากการควบคุมขององค์กรและสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้อย่างไรเสียก่อนด้วย

สื่อวิทยุกระจายเสียง

สถานีวิทยุกระจายเสียง เป็นองค์กรของรัฐบาล ที่ส่วนใหญ่เปิดโอกาสให้เอกชนเช่าเวลา เพื่อดำเนินการทางธุรกิจ ทั้งนี้ก็ยังคงอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐในการดำเนินรายการ และการโฆษณา เพื่อรายการที่เอกชนรับไปดำเนินการนั้นจะได้เป็นรายการที่มีคุณภาพ ไม่หยาบคาย ก่อให้เกิดความเสียหาย หรือเอาไรต์เอาเปรียบประชาชน ระบบวิทยุกระจายเสียงมีการปรับตัวไม่น้อยในช่วงระยะเวลา 30 ปีมานี้ โครงสร้างเริ่มแรกที่เป็นระบบผูกขาดโดยรัฐ ต่อมาเปลี่ยนเป็นระบบที่เปิดโอกาสให้ธุรกิจเอกชนเข้าไปดำเนินการได้ ภายใต้สิทธิทางกฎหมายของส่วนราชการที่เป็นเจ้าของ ลักษณะเช่นนี้เป็นการเปิดระบบให้เอกชนเข้าไปทำการค้าได้ในระดับหนึ่ง (commercialization) และในช่วงต่อมาก็เปิดกว้างมากขึ้นโดยให้มีการประมูลแข่งขัน (liberalization) และในปี 2535 ได้ยกเลิกกฎข้อบังคับที่ปิดกั้นเสรีภาพในด้านการผลิตรายการและการโฆษณาสินค้าจำนวน 63 เรื่อง และข้อสำคัญได้มีการยกเลิกข้อกำหนดเกี่ยวกับเวลาในการโฆษณาที่เคยกำหนดไว้ 8 นาที/ชั่วโมง จึงเท่ากับเป็นการผ่อนปรนข้อกำหนดต่างๆ ที่เคยบังคับอย่างเข้มงวด (de-regulation) ให้เอื้ออำนวยต่อฝ่ายธุรกิจยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ดีจะเห็นว่าได้มีกระบวนการเปลี่ยนแปลงในด้านการเปิดโอกาสให้เอกชนเข้าดำเนินการเป็นไปตามสภาพทางการเมืองในแต่ละสมัย และส่วนราชการจัดการให้เอกชนเช่าเวลาหรือประมูล โดยถือว่าเป็นกิจกรรมภายในองค์กร แต่ละองค์กรก็วางกฎเกณฑ์ในการประมูลตามที่คณะกรรมการภายในแต่งตั้งขึ้นมาเห็นสมควร รัฐไม่มีหน่วยงานใดที่เป็นหน่วยงานกลางทำหน้าที่ควบคุมดูแลระบบธุรกิจของวิทยุทั้งหมด 484 สถานี เท่ากับขาดการวางนโยบายและแผนงานด้านวิทยุที่จะเป็นประโยชน์ต่อรัฐ และประชาชนโดยรวม

ลักษณะเช่นนี้ มิใช่เป็นเพียงปัญหาของรัฐฝ่ายเดียว เอกชนรายเล็กหรือผู้จัดรายการอิสระกำลังประสบปัญหาไม่สามารถเข้าถึงระบบได้ สำหรับธุรกิจขนาดใหญ่ สามารถเลือกประมวลคลื่นตามเมืองใหญ่ที่มีจำนวนผู้ฟังมากและยังสามารถรวมกันเป็นเครือข่ายขนาดใหญ่ได้อีกด้วย ผลกระทบที่ตามมาจากการเปิดให้มีการแข่งขันตามกลไกของตลาด คือแม้ว่าจะดูเหมือนมีทางเลือกใหม่เพิ่มขึ้นสำหรับผู้ฟัง ในระยะแรกในเรื่องคุณภาพของรายการเป็นสิ่งที่จะต้องใช้เวลาในการพิสูจน์ และไม่ก็ต้องมีหน่วยงานใดของรัฐทำหน้าที่ในการติดตามตรวจสอบเรื่องคุณภาพของรายการวิทยุอย่างเป็นจริง ดังนั้น ประชาชนจึงไม่มีหลักประกันในเรื่องความหลากหลายของประเภทและสาระของรายการสำหรับผู้ฟังกลุ่มต่างๆ

ในบรรดาสื่อมวลชนทั้งหลาย ข้อได้เปรียบอย่างหนึ่งที่วิทยุมีอยู่ก็คือ วิทยุเป็นสื่อที่ใกล้ชิดผู้ฟังยิ่งกว่าสื่อใดทั้งหมด ไม่ว่าจะผู้ฟังจะอยู่ในห้องน้ำ ห้องนอน ห้องครัว ห้องนั่งเล่น ในรถยนต์ เราก็สามารถรับฟังรายการจากวิทยุได้ทุกเมื่อหากมีเครื่องรับวิทยุที่ใช้งานได้สักเครื่อง โดยเหตุที่เครื่องรับวิทยุในปัจจุบันมีราคาถูกลง ทำให้มีผู้ซื้อเครื่องรับวิทยุมากยิ่งขึ้น ผู้ที่อยู่ไกลความเจริญ ซึ่งไม่อาจจะซื้อหนังสือพิมพ์อ่าน ไม่มีภาพยนตร์ ไม่มีโทรทัศน์ชม จึงอาศัยวิทยุคอยรับฟังข่าวคราวหรือฟังเพลงที่ตนชอบ (จงจิตร ศรีพรรณ, 2523)

ปัจจุบันแม้จะมีสื่อมวลชนอื่น ๆ ที่น่าสนใจ เช่น โทรทัศน์สี มีภาพยนตร์สนุกๆ แต่วิทยุก็ยังเป็นสื่อที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย

สื่อโทรทัศน์

สื่อวิทยุโทรทัศน์ หรือที่มักจะนิยมเรียกสั้นๆ ว่า “โทรทัศน์” ได้รับการกล่าวถึงกันมากว่า เป็นหนึ่งในเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ปัจจุบันถึงแม้จะเป็นอุปกรณ์ที่มีราคาแพง แต่ก็มีอิทธิพลอย่างมากต่อการเจริญเติบโตทางสังคม ซึ่งสามารถกระจายข่าวสารออกไปสู่ สาธารณชนทั่วโลก เมื่อเปรียบเทียบกับสื่อมวลชนประเภทอื่นๆ

สื่อวิทยุโทรทัศน์นับว่าเจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการพัฒนาด้านอุปกรณ์ขึ้นหลายอย่าง เช่น สายต่อโคแอกเซียล (Coaxial cable) ระบบไมโครเวฟ (Microwave) และ สร้างระบบเครือข่าย (Network) ระบบส่งภาพตามสาย (Cable television) ระบบการถ่ายทอดสัญญาณผ่านดาวเทียม ปัจจุบันได้มีการพัฒนากล้องโทรทัศน์ และเครื่องเล่นเทปโทรทัศน์ที่เรานิยมเรียกทับศัพท์ว่า “วีดีโอเทป” (Video tape) เปิดโอกาสให้มีการผลิตรายการในท้องถิ่นมากขึ้นในวงการธุรกิจ อุตสาหกรรม การศึกษา และการปกครอง

ด้วยเทคนิคเครื่องมือที่ทันสมัย ระบบการเก็บข่าวที่เรียกว่า ENG (Electronic News Gathering) ประกอบด้วยกล้อง เครื่องบันทึกเทปแบบเคลื่อนที่ (portable tape recorder) ซึ่งใช้กับแบตเตอรี่ได้ จึงทำให้สามารถถ่ายทำข่าวด้วยเวลาอันรวดเร็ว และสามารถนำภาพไปออกอากาศได้ทันที ระบบบันทึกภาพในตลับวีดีโอเทป (Video cassette tape) แผ่นบันทึกภาพ (Video discs) ช่วยสร้างโปรแกรมต่างๆ เพิ่มขึ้นอย่างมากมาย เทปโทรทัศน์ได้เข้ามาแทนที่ฟิล์มภาพยนตร์โดยสิ้นเชิง เนื่องจากสามารถนำมาใช้ตามบ้านได้สะดวก ทั้งเป็นส่วนบุคคลเป็นกลุ่ม จนถึงการแพร่ภาพไปสู่มวลชนได้ ความคล่องตัวในการทำงานและอุปกรณ์ที่มีให้เลือกหลายระดับ ทำให้จำนวนเครื่องรับโทรทัศน์เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วทุกปี (ณรงค์ สมพงษ์, 2535)

รูปแบบโครงสร้างของโทรทัศน์ในปัจจุบันซึ่งแบ่งเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1. สถานีโทรทัศน์ที่ให้บริการโดยไม่คิดมูลค่า (Free TV)
2. สถานีโทรทัศน์ที่ให้บริการโดยคิดค่าบริการ (Pay TV)

ลักษณะของสถานีโทรทัศน์ที่ให้บริการโดยไม่คิดมูลค่า (Free TV) ได้แก่

สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ได้รับสัมปทานการดำเนินกิจการจาก องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย ซึ่งดำเนินการโดย บริษัท BEC WORLD PUBLIC COMPANY LIMITED.

สถานีโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5 เป็นสถานีโทรทัศน์ของกองทัพบก อยู่ในสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี โดยเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาร่วมดำเนินการทางด้านการตลาด ฝ่ายต่างๆ แยกจากกันโดยดำเนินงานเป็นอิสระ เพื่อให้เกิดความคล่องตัว รวดเร็ว

สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 ได้รับสัมปทานและดำเนินการโดยเอกชน

สถานีโทรทัศน์ช่อง 9 เป็นรัฐวิสาหกิจ ขององค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย

สถานีโทรทัศน์ช่อง 11 สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 ของ กรมประชาสัมพันธ์ทั้งในกรุงเทพฯ และเครือข่ายในส่วนภูมิภาค ซึ่งรับผิดชอบในศูนย์ประชาสัมพันธ์เขต 1-6 จัดรายการเผยแพร่ความรู้ข่าวสารและถ่ายทอดรายการเพื่อประชาสัมพันธ์ให้กับหน่วยงานของรัฐโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ (63 ปี กรมประชาสัมพันธ์, 2540)

สถานีโทรทัศน์ ITV สถานีใหม่ที่ดำเนินงานโดยเอกชน

ลักษณะของสถานีโทรทัศน์ที่ให้บริการโดยคิดค่าบริการ (Pay TV)

ธุรกิจโทรทัศน์ประเภทนี้ มีจุดกำเนิดมาจากประเทศสหรัฐอเมริกา และสำหรับในประเทศไทยปัจจุบันนี้ มีเอกชนผู้ให้บริการโทรทัศน์แบบบอกรับสมาชิกรายใหญ่อยู่ 3 ราย ได้แก่

1. บริษัทอินเตอร์เนชั่นแนล บรอดคาสติง คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) หรือ IBC
2. บริษัท ไทยสกายเคเบิลทีวี จำกัด
3. บริษัท ยูนิเวอร์แซล เคเบิลทีวี เน็ตเวอร์ค จำกัด (มหาชน) หรือ UTV

รูปแบบของการดำเนินธุรกิจประเภทนี้ มีการคิดค่าบริการ เป็นรายเดือนกับสมาชิกผู้ชมที่บ้าน ปัจจุบันนับว่าได้รับความสนใจพอสมควร และมีแนวโน้มจะมีพัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีอย่างไม่หยุดยั้ง (ฐานเศรษฐกิจ, 3-4 มี.ค.2540)

การนำเสนอรายการทางสถานีโทรทัศน์ นับว่ามีข้อจำกัดมากกว่าสื่อประเภทอื่น เนื่องจากรัฐบาลได้วางกฎระเบียบไว้ให้ผู้ดำเนินธุรกิจต้องปฏิบัติตามเงื่อนไข โดยการตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อพิจารณาและตรวจสอบรายการเพื่อให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยเหมาะสม โดยวิธีการ “เซ็นเซอร์” โดยคณะกรรมการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุแห่งชาติ (กทช. หรือ กบว.)

การเซ็นเซอร์รายการ

ก่อนที่สื่อโทรทัศน์จะนำรายการประเภทต่างๆ ออกอากาศ จะต้องผ่านขั้นตอนการเซ็นเซอร์จากคณะกรรมการ เพื่อตรวจสอบคุณภาพของรายการ ไม่ให้สื่อประเภทโทรทัศน์นี้ นำรายการ เสนอภาพ หรือข้อความที่ผิดต่อกฎระเบียบที่ควบคุมโดยคณะกรรมการวิทยุ

กระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แห่งชาติ อันอาจจะเป็นแบบอย่างที่ไม่เหมาะสมต่อเยาวชน และรายการที่สามารถออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ได้นั้น จะต้องเป็นภาพหรือข้อความที่ ออกอากาศโดยไม่กระทบต่อความมั่นคงของประเทศ หรือมีลักษณะต้องห้าม ซึ่งคณะกรรมการ การพิจารณาของ กกช.หรือ กบว. นี้ จะจัดเป็นทีม จำนวน 4-5 คน หากมีปัญหาในการตัดสินใจที่ทีมงานจะใช้วิธีลงเสียง หรือให้ประธานการพิจารณาเป็นผู้ตัดสิน ถ้ารายการใดๆ มี ปัญหาที่จะต้องเซ็นเซอร์ สถานีจะต้องแจ้งกลับไปยังผู้จัดรายการนั้นๆ เพื่อแก้ไขก่อนที่จะ ออกอากาศ

สำหรับการนำเสนอข่าวการเมืองทางโทรทัศน์นั้น เนื่องจากลักษณะของการนำเสนอ ข่าวทางโทรทัศน์จะต้องมีความรวดเร็ว ทันเหตุการณ์ จึงเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของ หัวหน้าฝ่ายข่าว และกองบรรณาธิการของสถานีโทรทัศน์แต่ละช่อง ใช้กรอบนโยบายและ บริหารงานตามที่แต่ละองค์กรได้วางไว้ ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลตามกฎหมายระเบียบ ที่ทางรัฐบาลได้วางไว้เช่นกัน

แนวคิดการจัดระบบสถานีวิทยุและสถานีโทรทัศน์แต่เดิมยึดถือหลักปรัชญาที่ว่ารัฐ เป็นผู้ให้บริการแก่ประชาชนเช่นแนว public service และต่อมาได้มีการปรับเปลี่ยนเข้าสู่ บริบททางการเมืองและสภาพเศรษฐกิจของแต่ละยุคสมัย ระบบวิทยุกระจายเสียงและสถานี โทรทัศน์จึงมีลักษณะรัฐเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการในระยะเริ่มแรก และต่อมาเปิดให้เอกชน เข้าประมูลเวลาไปดำเนินการ (เสงี่ยม เผ่าทองสุข, 2526 และสิทธิรักษ์, 2535)

ลักษณะขององค์กรของสื่อทั้ง 3 ประเภท จะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในเรื่องความ เห็นเกี่ยวกับการทำหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อผู้สื่อข่าวสายการเมือง ในขอบเขตที่ สามารถกระทำได้ภายใต้กฎระเบียบและการบริหารงานขององค์กรสื่อแต่ละประเภท

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของผู้สื่อข่าว

จ้ออ่าน วุฒฒิกรรมรักษา ได้ให้ความหมายของ “ผู้สื่อข่าว” (Reporter) คือ บุคลากรที่มีความสำคัญที่ปฏิบัติหน้าที่ในกองบรรณาธิการของสื่อ ซึ่งมีบทบาทในการรับใช้สังคมหลายประการ อาทิ การดูแลควบคุมการหลั่งไหลของข่าวสาร และการเป็นผู้แจ้งข่าวสาร เป็นต้น ขณะเดียวกันผู้สื่อข่าวก็มีหน้าที่ในการแสวงหาและรวบรวมข้อมูลข่าวสาร แล้วนำมาเขียนเป็นข่าว เพื่อนำเสนอต่อผู้อ่านหรือผู้รับสารต่อไป ได้สรุปบทบาทหน้าที่ของผู้สื่อข่าวไว้ดังนี้

1. บทบาทของการเป็นผู้ควบคุมการหลั่งไหลของข่าว (Gatekeeper)
2. บทบาทของการเป็นผู้แจ้งข่าวสาร (Informer)
3. บทบาทของการเป็นผู้กำกับดูแลการปฏิบัติงานของรัฐบาลและเจ้าหน้าที่ของรัฐ (Watchdog)
4. บทบาทของการเป็นผู้รับเรื่องราวร้องทุกข์ (Ombudsman)
5. บทบาทของการเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) หรือสามารถที่จะสร้างสาธารณณมติให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมได้

นอกจากนี้ในการทำหน้าที่ “เวทีอภิปรายความคิดเห็น” หรือ “เสวนาสาธารณะ” เป็นรูปแบบการศึกษาที่ได้ผลดีที่สุดโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดกรณีปัญหาขัดแย้ง เนื่องจาก

1. เสวนาสาธารณะเปิดโอกาสให้ผู้คนแสดงความคิดเห็นโดยเสรี ว่าตนเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยในกรณีดังกล่าวอย่างไร ความคิดที่เหลวไหลจะถูกโจมตีและแก้ไขให้ถูกต้อง
2. ความจริงจะถูกดึงออกมาให้มีชีวิต
3. ความจริงบางเรื่องขาดวิน ไม่ชัดเจน การเสวนาจะช่วยให้ภาพของความจริงนั้น ชัดเจนขึ้น

4. การไม่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น จะทำให้ผู้คนไม่ตระหนักถึงความสำคัญและความหมายของมัน ทำให้ความคิดที่แหลมคมถูกเก็บดองไว้ไม่ให้แสดงออกมา

แนวคิดเกี่ยวกับการซื้อขาย

ฉอาน วุฒิกรรรรักษา ได้ให้ความหมายไว้เกี่ยวกับเรื่องการซื้อขายว่า หมายถึงการปฏิบัติงานด้านวารสารศาสตร์ ซึ่งมีกระบวนการในการปฏิบัติงานดังนี้

1. การค้นหาและแสวงหาข้อมูล เป็นขั้นตอนแรกของการซื้อขาย ซึ่งจะต้องค้นหาและแสวงหาข้อมูลจากแหล่งข่าวต่างๆ เกี่ยวกับข้อเท็จจริง และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น การค้นหาและแสวงหาข้อมูลนี้ อาจได้มาจากเอกสารบันทึก ห้องสมุด หนังสือพิมพ์ หนังสืออ้างอิง การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์และการสืบสวนหา ข้อเท็จจริงที่อยู่เบื้องหลัง เป็นต้น
2. การประเมินคุณค่าทางข่าว เมื่อได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับข้อเท็จจริง หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วนั้น ก็จะต้องนำข้อมูลเหล่านั้นมาประเมินคุณค่าของข่าว โดยอาจจะประเมินจากองค์ประกอบของข่าว รวมทั้งปัจจัยอื่นๆ ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น
3. การตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วน หลังจากได้คัดเลือกข่าวที่จะนำเสนอแล้ว ขั้นตอนต่อมาก็จะต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงหรือรายละเอียดต่างๆ ให้ถูกต้องและครบถ้วนโดยยึดหลัก “คุณภาพของข่าว” ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้อ่าวนั้นเกิดการคลาดเคลื่อน

4. การเขียนข่าว หลังจากที่ได้รวบรวมข้อเท็จจริงและรายละเอียดต่างๆ แล้วก็นำมาแยกแยะประเด็นที่จะเขียนเป็นข่าว โดยอาศัยโครงสร้างและรูปแบบการเขียนข่าว

กันทิมา ธนะโสภณ ได้กล่าวถึงแนวคิดบางประการในการสื่อข่าว ไว้ในหนังสือ “สิ่งที่ควรรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์” กรณีการค้นหาเบื้องหลังข่าวว่า มีข่าวเด่นเป็นจำนวนมากที่ผู้สื่อข่าวรายงานเบื้องหลังอย่างละเอียดทุกแง่มุม ข่าวที่อาศัยการค้นหาเบื้องหลังข่าว ได้แก่ ข่าวอาชญากรรม ข่าวการเมือง ข่าวศาล เป็นต้น

จากแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของผู้สื่อข่าวโดยทั่วไปที่ปฏิบัติงานในหลักการพื้นฐานเช่นเดียวกันแต่สังกัดในสื่อที่แตกต่างกันจะเป็นข้อมูลเพื่อนำมาพิจารณาถึงความเห็นเกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้สื่อข่าวในการศึกษาครั้งนี้

แนวคิดการสื่อสารทางการเมือง

เมตตา กฤตวิทย์ และคณะ ได้อธิบายถึง การสื่อสารทางการเมืองในสถานการณ์ต่างๆ อาจปรากฏออกมาในรูปของการสื่อสารดังนี้

1. องค์กร (organizations) พรรคการเมือง สหภาพ สมาคมสาธารณชน และองค์กรมวลชนอื่น ๆ สามารถเชื่อมเข้ากับการเคลื่อนไหวของผู้นำทางการเมืองและหน่วยงานระดับกว้างของประชาชาติ เหล่านี้มีความสัมพันธ์กับขอบข่ายระดับ ชาติ หรือ ระดับสหพันธรัฐ
2. กลุ่มต่างๆ (group) มีความมั่นคงและความเป็นสถาบันน้อยกว่าองค์กรระดับชาติ มักจะเป็นการรวมกลุ่มที่มีความแพร่หลายน้อยกว่า เช่น ชมรมต่างๆ

3. สื่อมวลชน (mass media) มีความสามารถทั้งในการทำให้ปัญหาชนพุดกับ ผู้รับสารและเชื่อมปัญหาชนเข้ากับห่วงโซ่อื่นๆ ในสังคม เช่น เครือข่ายการ สื่อสารระหว่างบุคคล ระหว่างองค์กร เป็นต้น
4. ช่องทางการสื่อสารเฉพาะอย่าง (specialized channels) การสาธิต และ เหตุการณ์พิเศษใช้สำหรับหล่อหลอมและแสดงออกอย่างเปิดเผยถึงผล ประโยชน์ต่างๆ ภายใต้สภาพการณ์จำเพาะ

แนวคิดเกี่ยวกับสื่อสารมวลชนกับการเมือง

ปรมะ สตะเวทิน (2536) อธิบายว่า การสื่อสารนั้นจัดได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญอีก ปัจจัยหนึ่งในชีวิตของมนุษย์ นอกเหนือจากปัจจัย 4 มนุษย์อาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆของตน และเพื่ออยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม ดังนั้น การสื่อสารมวลชนจึงนับว่ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อชีวิตและความเป็นอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่ส่งข่าวสารจากรัฐบาลไปสู่ประชาชน และใน ทำนองเดียวกันก็รับความคิดเห็นจากประชาชนเสนอขึ้นไปยังรัฐบาล ทำให้สามารถทราบ ความต้องการของประชาชนได้อย่างถูกต้อง ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันได้อย่างมาก

ดังจะเห็นว่าข่าวการเมืองทำให้ประชาชนได้รับทราบความเคลื่อนไหวทางการเมือง พรรคการเมือง การเลือกตั้ง การบริหารงานของรัฐบาล และหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาล ฯลฯ ข่าวการเมือง จะสะท้อนให้เห็นถึงสภาพการเมือง การปกครองของแต่ละยุคแต่ละสมัย ได้เป็นอย่างดี

แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพข่าว (Quality of News)

นอ่าน วุฒติมกรรรมรักษา ได้อธิบายว่า ก่อนที่เหตุการณ์หรือข้อเท็จจริงจะถูกรายงานเป็นข่าวนั้น นอกจากจะผ่านกระบวนการ พิจารณา คัดเลือกข่าว โดยคำนึงถึงองค์ประกอบของข่าวแล้ว ข่าวที่ได้รับการนำเสนอ ควรจะต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบดังนี้

1. ความถูกต้องครบถ้วน หรือถูกต้อง (Accuracy) หมายถึง ข้อเท็จจริง หรือเรื่องราวที่ปรากฏในข่าว ไม่ว่าจะเป็น ชื่อ ยศ ตำแหน่ง อายุ อาชีพ ที่อยู่ สถานที่ วันที่ ค่าแถลง ฯลฯ จะต้องมีการตรวจสอบให้ถูกต้องและครบถ้วน เพื่อป้องกันเสนอข่าวที่ผิดพลาด ซึ่งอาจเป็นผลร้ายต่อบุคคลที่ตกเป็นข่าว หรือบรรณาธิการอาจถูกดำเนินคดีได้
2. สมดุลและเที่ยงธรรม (Balance and Fairness) หมายถึง ข่าวที่จะนำเสนอ นั้น จะต้องให้ความเป็นธรรมแก่คู่กรณีที่มีความขัดแย้งกัน โดยนำเสนอประเด็นสำคัญที่ทั้งสองฝ่ายแสดงความคิดเห็นมาในลักษณะที่สมดุลกัน เช่น บุคคลใดหรือกลุ่มใดถูกผู้อื่นวิพากษ์วิจารณ์พฤติกรรมหรือความคิดเห็นก็ต้องให้โอกาสแก่บุคคลหรือกลุ่มนั้นได้โต้แย้งหรือชี้แจงข้อกล่าวหาหรือข้อเท็จจริงด้วย
3. เที่ยงตรงหรือภาววิสัย (Objectivity) หมายถึง การรายงานเหตุการณ์หรือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นอย่างตรงไปตรงมาโดยปราศจากอคติ หรือไม่ควรสอดแทรกความคิดเห็นของผู้เขียนข่าวโดยมีผลประโยชน์ส่วนตัวเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย
4. ง่ายกระชับรัดและชัดเจน (Simplicity , Conciseness and Clearness) หมายถึง ข่าวที่เขียนจะต้องใช้ภาษาหรือถ้อยคำสำนวนที่เข้าใจง่ายมีความกระชับรัดไม่เยิ่นเย้อ และจะต้องกระจ่างแจ้งชัดเจน เมื่ออ่านแล้วไม่จำเป็นต้อง

ต้องอ่านซ้ำแล้วซ้ำอีกจึงจะเข้าใจโดยไม่ควรใช้คำกำกวม หรือมีความหมายหลายแง่หลายมุม

5. ทันทต่อเหตุการณ์ (Recentness) หมายถึง ข่าวที่นำมาเสนอจะต้องมีความทันสมัยและทันต่อเหตุการณ์ แม้ว่าจะไม่มีเหตุการณ์ใด ๆ เกิดขึ้นก็ตามแต่ก็อาจนำข้อเท็จจริง ซึ่งเหมาะสมและถูกต้องกับกาลเวลาปัจจุบัน และ เป็นที่สนใจของประชาชนโดยทั่วไปมาเสนอเป็นข่าวได้ เช่น ผลกระทบที่เกิดจากการขึ้นราคาน้ำมัน หรือขึ้นเงินเดือนข้าราชการ ถึงแม้ว่าจะยังไม่มี การขึ้นราคาน้ำมัน หรือ ขึ้นเงินเดือนข้าราชการก็ตาม แต่กำลังอยู่ในระหว่างการปรับโครงสร้างราคาน้ำมัน และเงิน เดือนข้าราชการ ค่าครองชีพหรือราคาสินค้าก็เขยิบสูงขึ้นไปล่วงหน้าแล้ว

แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการนำเสนอข่าว

ชวรัตน์ เชิดชัย (2521) ได้รวบรวมปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานด้านสื่อข่าว ผู้สื่อข่าวมักจะประสบปัญหาทั้งภายในและภายนอกบางประการ และส่วนมากเป็นปัญหาซึ่ง ผู้สื่อข่าวไม่อาจจะควบคุมได้ ตามลักษณะดังต่อไปนี้

1. เวลาทำงาน ปัญหาสำคัญอันดับแรกที่ใกล้ตัวผู้สื่อข่าวมากที่สุด และเป็น ปัญหา ที่รบกวนการทำงานของผู้สื่อข่าวมากที่สุด ได้แก่ ช่วงเวลาอันจำกัด ซึ่งผู้สื่อข่าวแต่ละสื่อก็ย่อมจะต้องปฏิบัติงานอยู่ภายใต้ความกดดันของเวลา เพราะผู้สื่อข่าวมีข่าวที่ต้องรวบรวมหลายข่าว จะต้องพบกับแหล่งข่าวและบุคคลเป็นจำนวนมาก และผู้สื่อข่าวนี้เองเปรียบเสมือนเป็นผู้รักษาประตู เป็นคนแรก จึงต้องเป็นผู้ที่พิจารณาตัดสินใจเลือกข่าวที่จะเสาะแสวงหารายละเอียดอีกต่อไป

2. นโยบาย หัวใจสำคัญของการบริหารงานภายในกองบรรณาธิการ ได้แก่ นโยบายขององค์กรสื่อแต่ละประเภท ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาภายในของผู้สื่อข่าว เป็นความจริงที่ไม่มีผู้ใดปฏิเสธได้ว่าสื่อสารมวลชนแทบทุกชนิดในปัจจุบันนี้ดำเนินไปในรูปแบบของธุรกิจการค้า หรือ อุตสาหกรรม จึงต่างมุ่งหวังผลกำไรอยู่ ด้วยกันทั้งสิ้นไม่มากก็น้อย การดำเนินงานดังกล่าวนี้เองที่มีส่วนผลักดันให้ผู้สื่อข่าวต้องตกอยู่ภายใต้การแนะนำ การกำหนดชี้แนะแนวทาง หรือ ที่รุนแรงที่สุดก็คือ การตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของบุคคลระดับต่าง ๆ นับตั้งแต่ เจ้าของ บรรณาธิการ หรือแม้แต่การบริหารงานภายในกองบรรณาธิการเอง ซึ่งบุคคลระดับสูงดังกล่าว มักจะมีค่านิยมและคิดถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินธุรกิจของตน ปัญหาจึงมีอยู่ว่าผู้สื่อข่าวจะสามารถใช้ความเฉลียวฉลาด ผลสมผสานนโยบายขององค์กรสื่อ กับผลประโยชน์สูงสุดของผู้อ่านโดย การเลือก การเขียน และ การเน้นข่าวต่างๆ ได้มากน้อยเพียงใด
3. การโฆษณา รายได้จากการโฆษณานับว่าเป็นรายได้หลักขององค์กรสื่อทุกประเภทในปัจจุบัน แต่ในขณะเดียวกันการโฆษณาก็เป็นปัญหาสำคัญ และมีผลกระทบต่อผู้สื่อข่าวได้ในบางครั้ง และนำไปสู่การตัดสินใจที่ไม่ต้องด้วยเหตุผล ต่ออุดมการณ์ของผู้สื่อข่าว ทำให้ผู้สื่อข่าวมีโอกาสบิดเบือนข่าว การเลือกประเด็นข่าวอย่างผิดๆ ปกปิด หรือ ระบุข่าวสารข้อเท็จจริงบางอย่าง รวมทั้งมีอิทธิพลต่อนโยบาย และ ความเป็นอิสระของผู้สื่อข่าว เช่นนี้ เป็นต้น บางครั้งจะเห็นว่านโยบายของสื่อบางองค์กร จะไม่เสนอข่าว หรือ เรื่องราวบางเรื่องที่น่าพิศวงหรือกระทบกระเทือนเกียรติคุณ และ ชื่อเสียงของผู้ลงโฆษณาประจำอยู่เพราะเกรงว่าผู้ลงโฆษณาจะถอนการลงโฆษณานั้นเสียก็ได้
4. พฤติกรรมที่ผู้สื่อข่าวส่วนหนึ่งปฏิบัติกันอยู่เป็นประจำ จนกลายเป็นเรื่องธรรมดาในวงการสื่อข่าวก็คือ “ของกำนัล” หรือ “สินบน” จากแหล่งข่าว

ต่าง ๆ อาจจะได้แก่ บัตรชมภาพยนตร์ฟรี ของชาว บัตรรับประทานอาหาร หรือสิทธิพิเศษอื่น ๆ เป็นต้น ของก้านัลเหล่านี้ เมื่อผู้สื่อข่าวได้รับมาแล้ว มักจะต้องตอบแทนด้วยการเสนอข่าว เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความนิยมชมชอบ บางสิ่งบางอย่างตามที่แหล่งข่าวต้องการ ผู้สื่อข่าวก็คือมนุษย์ธรรมดา ที่มีความต้องการความพึงพอใจและการเอาอกเอาใจ เมื่อมีผู้หยิบยื่นสิ่งเหล่านี้ให้ก็ย่อมจะรับ ถ้าการยอมรับของเหล่านั้นจะไม่มีผลกระทบกระเทือนต่อการเสนอข่าวบางข่าว ก็นับว่าผู้สื่อข่าวก็ได้กำไรเป็นส่วนตัว ตรงกันข้ามถ้าการรับจะมีผลกระทบต่อการเสนอข่าวแล้ว ย่อมจะทำให้ข่าวที่รายงานต่อสาธารณชนนั้นขาดความครบถ้วน ขาดความถูกต้องเที่ยงธรรม เว้นไว้แต่ว่าผู้สื่อข่าวผู้นั้นจะมีศักดิ์ศรีและมีสามัญสำนึกที่ดีที่ถูกต้องต่อ อาชีพนี้เท่านั้น

5. สิทธิส่วนบุคคล(Privacy) ลักษณะของอาชีพนี้จะเกี่ยวข้องกับบุคคลทุกระดับชั้นโดยทั่วไปสิทธิส่วนบุคคลเป็นสิทธิที่ได้กำหนดเอาไว้ในรัฐธรรมนูญ และผู้ใดจะละเมิดมิได้ เมื่อบุคคลอื่นใดมาละเมิดสิทธิดังกล่าวนี้แล้ว บุคคลก็มีสิทธิที่จะฟ้องร้องผู้ละเมิดสิทธิส่วนตัวได้ ผู้สื่อข่าวในฐานะบุคคลก็ได้รับการคุ้มครองสิทธิส่วนตัวตามรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกัน แต่ผู้สื่อข่าวถ้าปฏิบัติหน้าที่สื่อข่าวสามารถแยกแยะให้ออกได้ว่าภาพ หรือข่าวที่ไปรวบรวมมานั้นเกี่ยวข้องกับเฉพาะตัวบุคคลในข่าว หรือเกี่ยวกับสาธารณบุคคล และต้องตระหนักอยู่เสมอว่าสิทธิส่วนบุคคลนั้นหมายถึงการปลอดจากการพิมพ์ข่าวสารเกี่ยวกับบุคคล แม้ว่าข้อมูลนั้นจะถูกต้องเป็นความจริงก็ตาม โดยทั่วไปหลักสำคัญที่ผู้สื่อข่าวจะต้องพิจารณาก็ คือ การละเมิดสิทธิส่วนบุคคลจะเกิดขึ้นได้ง่ายต่อเมื่อการเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลเพื่อประโยชน์ทางการค้า หรือเพื่อผลกำไร มากกว่าคุณค่าทางข่าวสารเพื่อสาธารณชน
6. ปัญหาเกี่ยวกับกฎหมาย นอกเหนือจากสิทธิตามรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ บุคคลมีสิทธิในการพูด การเขียน การโฆษณา และในสถานการณ์ตามปกติ บุคคลจะไม่ถูกจำกัดเสรีภาพ เช่นว่านั้นก็ตามแต่ ในทางปฏิบัติ นอกจาก

พระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 อันเป็นพระราชบัญญัติการพิมพ์ฉบับเดียวที่ใช้อยู่ใน ปัจจุบันโดยมิได้มีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมและการเปลี่ยนแปลง ในปัจจุบันก็ยังมีระเบียบข้อบังคับ หรือประกาศ ซึ่งผู้มีอำนาจได้ออกมาบังคับใช้ตามยุคตามสมัย บางครั้งก็มีข้อจำกัดที่เข้มงวดกวดขัน แต่บางครั้งก็ผ่อนคลายความตึงเครียดลงบ้าง การเปลี่ยนแปลง มักจะดำเนินไปในช่วงเวลาอันไม่ควรรบกวนมากกฎหมายที่นำมาใช้เป็นเกณฑ์ในทางปฏิบัติเท่านั้น แต่ผลบังคับอย่างแท้ จริงมักจะได้แก่ คำสั่งหรือระเบียบที่ออกมาเป็นครั้งคราวมากกว่า ซึ่งผู้สื่อข่าวจะต้องตื่นตัวเคลื่อนไหว และปฏิบัติตามข้อจำกัด ที่ออกมาเป็นครั้งคราวมากกว่าที่จะยึดหลักปฏิบัติอันแท้จริงของวิชาชีพจึงก่อให้เกิดปัญหาผู้สื่อข่าวขาดอุดมการณ์ และหลักปฏิบัติเพื่อสาธารณชนอยู่เสมอ

ศิริชัย ศิริกายะ และ กาญจนา แก้วเทพ (2531) ได้กล่าวถึงงานศึกษาของ Galtung & Ruge (1965) ว่าปัจจัยสำคัญสำหรับการเลือกข่าวมี 3 ประการ ได้แก่

1. ปัจจัยด้านองค์กร
2. ปัจจัยเกี่ยวกับประเภทของข่าว
3. ปัจจัยด้านสังคมวัฒนธรรม

สำหรับปัจจัยด้านองค์กร เป็นปัจจัยที่พบได้มากที่สุด หลีกเลียงได้ยากที่สุด และมีปัญหาอุดมการณ์ติดตามมา ส่วนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประเภทของข่าว คือ การเลือกเหตุการณ์ที่เข้าได้กับความคาดหวังส่วนหนึ่งของผู้ชม (หมายความว่า เข้าได้กับเหตุการณ์ที่เคยมีมาแล้วในอดีต)

แนวความคิดเรื่องสิทธิของประชาชนที่จะรู้ข่าวสาร (Right to know)

วรวิทย์ ฤทธิพิศ (2538) ได้อธิบายถึง แนวคิดเรื่องสิทธิที่จะรู้ข่าวสาร ไว้ว่า โดยความจำเป็นที่มีอยู่ของการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยจึงทำให้เกิดการยอมรับว่า ประชาชนมีสิทธิที่จะรู้ (Right to know) อยู่ประการหนึ่ง ในบรรดาสีทธิต่างๆ ที่รัฐธรรมนูญให้ไว้ และถือเป็นสิทธิที่เกี่ยวข้องต่อการอยู่รอดของระบอบประชาธิปไตยโดยแท้ ผลของสิทธิที่จะรู้ทำให้เห็นว่าข่าวสารทุกชนิดตั้งอยู่บนมูลฐานของสิทธิในการรับรู้ของประชาชน และถูกนำมากล่าวอ้างโดยสื่อมวลชน ในประการที่ว่าประชาชนมีสิทธิโดยชอบธรรมที่จะรับรู้ รับทราบเหตุการณ์ เรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ไม่ว่าจะที่ใดและในลักษณะใดๆ โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับประโยชน์ของสาธารณชน หรือที่เกี่ยวกับรัฐ โดยสื่อมวลชนเป็นผู้เข้ามามีบทบาทในการเสนอข่าว รายงานให้ประชาชนได้รับทราบและรวมทั้งแสดงความคิดเห็น

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสิทธิของสาธารณชนที่จะรับรู้ข่าวสารนี้ จะเป็นสิทธิที่พึงได้รับการสนับสนุนและการส่งเสริมให้มากที่สุดภายใต้กฎข้อบังคับของสังคมประชาธิปไตย แต่สิทธินี้ก็เช่นเดียวกับสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน กล่าวคือ ไม่ใช่เป็นสิทธิที่มีอยู่โดยเด็ดขาดปราศจากข้อจำกัดแต่อย่างใด เพราะบรรดาข่าวสารต่างๆ ถ้าจะให้ให้นำออกเปิดเผยแก่ประชาชนได้ทั้งหมดหรือบางประการ ก็อาจเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ หรืออาจเป็นการล่วงละเมิดสิทธิส่วนตัวของบุคคลอื่นได้ ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่เป็นสิทธิทางแพ่งและการเมืองข้อ 19 หรือในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 มาตรา 39 วรรค 2 ก็บัญญัติรับรองถึงการจำกัดสิทธิเสรีภาพนี้ไว้ เช่น เพื่อ รักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ เกียรติยศหรือชื่อเสียงของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

แม้ว่าสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนในการเสนอข่าว วิพากษ์วิจารณ์แสดงความคิดเห็น และสิทธิของสาธารณชนที่จะรับรู้ข่าวสาร จะเป็นสิทธิเสรีภาพที่สำคัญยิ่งในประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย ด้วยเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าวมาแล้ว แต่เนื่องจากการใช้สิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนดังกล่าว ยังส่งผลกระทบต่อสิทธิหรือประโยชน์อื่นๆ อีกหลาย

ประการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องส่งผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลของบุคคลอื่นๆ หรือสิทธิประโยชน์ของรัฐ ประกอบกับสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนนี้ก็ได้รับการยอมรับโดยทั่วไปว่า มิใช่เป็นสิทธิเสรีภาพที่มีอยู่โดยเด็ดขาด แต่เป็นสิทธิเสรีภาพที่ยังมีข้อจำกัดอยู่ ซึ่งข้อจำกัดนี้ได้ขึ้นอยู่กับบทบัญญัติของกฎหมายว่าจะตีกรอบสิทธิเสรีภาพเกินเลยออกนอกขอบเขตที่กฎหมายขีดให้ไว้ สื่อมวลชนนั้นก็ย่อมมีความรับผิดชอบตามกฎหมายเช่นเดียวกับบุคคลอื่นทั่วไป

แนวคิดเรื่องสิทธิของประชาชนที่จะรู้ข่าวสาร จะช่วยให้ทราบถึงขอบเขตของสิทธิที่จะรับรู้ข่าวสารของประชาชน และสิทธิเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนของสื่อแต่ละประเภท

ทฤษฎีการกำหนดประเด็นการรับรู้ข่าวสาร (AGENDA - SETTING)

แนวความคิด Agenda - setting เริ่มเกิดขึ้น ในราวปี ค.ศ. 1922 โดยลิปแมนได้เสนอความเห็นว่สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญช่วยให้คนเรารับทราบและเรียนรู้เกี่ยวกับสถานการณ์โลกภายนอก ซึ่งตามปกติแล้วเราไม่มีโอกาสสัมผัสด้วยตนเอง ในปี ค.ศ. 1925 พาร์ค (Robert Ezra Park) ได้ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของการเสนอข่าวทางหน้าหนังสือพิมพ์ที่มีต่อชุมชนต่าง ๆ ต่อมาในปี ค.ศ. 1942 นักสังคมวิทยา พอล ลาซาร์เฟลด์ (Paul Lazarsfeld) และคณะได้ทำการวิจัยบทบาท และหน้าที่ของสื่อมวลชนในการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา และอธิบายให้เห็นถึงผลสำคัญของสื่อมวลชนในการรณรงค์หาเสียง

ในวงการสื่อสารมวลชนได้เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาสื่อมวลชนในแง่ของอิทธิพลในการเป็นผู้กำหนดประเด็นการรับรู้ เหตุการณ์ ข่าวสารของประชาชน คือแนวคิดเรื่อง Agenda - Setting แทนที่การศึกษาแบบเก่า คือ การศึกษาผลของสื่อมวลชนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลง ทศนคติ และความคิดเห็น ซึ่งกล่าวได้ว่า แนวทางการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นการรับรู้ข่าวสารเน้นความสำคัญของสื่อมวลชนในฐานะเป็นผู้ชักจูง หรือโน้มน้าวใจ (persuasion)

ความหมายของคำว่า Agenda - Setting หมายถึงความสามารถของสื่อมวลชนในการเป็นผู้กำหนด (set) ประเด็นหรือหัวข้อปัญหาต่าง ๆ ให้ประชาชนผู้รับข่าวสารทั่วไป ซึ่งเปรียบเสมือนผู้เข้าร่วมประชุม ซึ่งจะต้องรับทราบหรือตระหนักถึงปัญหา หรือประเด็นต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ในวาระการประชุม (agenda) เมื่อสื่อมวลชนเป็นผู้กำหนดวาระ หรือหัวข้อประเด็นข่าวสารให้กับประชาชน ได้รับทราบผลที่เกิดขึ้นตามมาก็คือ ประชาชนจะคิดและปฏิบัติตามวาระ หรือประเด็นที่สื่อมวลชนกำหนดไว้

การศึกษาเกี่ยวกับการกำหนดประเด็นข่าวสาร มีสมมุติฐานชี้ให้เห็น ความสัมพันธ์ระหว่างการที่สื่อมวลชนเลือกประเด็น หรือหัวข้อในการรายงานข่าวสารกับการรับรู้ (perception) หรือความเข้าใจในการตระหนักถึงสาระสำคัญของหัวข้อประเด็นนั้น ๆ โดยมีข้อสรุปว่า ถ้าสื่อมวลชน ยิ่งเลือกเสนอข่าวเกี่ยวกับประเด็นหรือปัญหาใดมาก ประชาชนผู้รับสารก็จะรับรู้ หรือตระหนักถึงความสำคัญของประเด็น หรือปัญหานั้นมากขึ้นตามไปด้วย

ทฤษฎีนายทวารข่าวสาร (GATEKEEPER)

นายทวารข่าวสารคือ บุคคลที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางในช่องทางการสื่อสาร เป็นผู้ตัดสินใจว่าข่าวสารที่ตนได้รับมานั้น จะส่งไปยังมวลชนหรือไม่ และส่งไปอย่างไร บุคคลที่ทำหน้าที่นี้มักได้แก่บรรณาธิการ หัวหน้าข่าว ผู้สื่อข่าว ซึ่งต้องใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจเลือกและเสนอข่าวสารไปยังประชาชน

ชแรมม์ (Schramm) กล่าวว่า gatekeeper เป็นผู้มีสิทธิในการเปิดเผย หรือปิดบังข่าวสารที่จะส่งผ่านไปยังประชาชน เป็นเสมือนนายทวารของการรับข่าวสารของประชาชน

เคิร์ท เลวิน (Kurt Lewin) นักสังคมวิทยา เป็นคนแรกที่นำศัพท์คำนี้มาใช้อธิบายทางสื่อสารมวลชน โดยอธิบายว่า ในกระบวนการสื่อสารนั้น จะต้องมีการส่งข่าวสารผ่านช่อง

ทางการสื่อสาร และในช่องทางนี้จะต้องมีผู้หนึ่งที่ทำหน้าที่ในการกลั่นกรองข่าวสาร และผู้กลั่นกรองนี้ก็คือ gatekeeper

นายทวารข่าวสารเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญยิ่งของการสื่อสารในสังคมปัจจุบัน เพราะมีหน้าที่สำคัญในการตรวจสอบ และเฝ้าสังเกต ความเป็นไปของสภาพแวดล้อมในสังคม และด้วยเหตุนี้ นักจิตวิทยาสื่อสารมวลชนจึงมีแนวโน้มที่จะให้ความสนใจต่อการศึกษารื่องนายทวารข่าวสาร ทั้งในช่องทางทางการสื่อสารที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

สำหรับการสื่อสารที่ไม่เป็นทางการ นายทวารข่าวสาร คือศูนย์รวมของข่าวลือและเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการสร้างเครือข่ายของการสื่อสารในสังคม ในช่องทางทางการสื่อสารแบบเป็นทางการ นายทวารข่าวสารก็คือ บรรดาผู้สื่อข่าว บรรณาธิการข่าว ทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ซึ่งทำหน้าที่ตรวจสอบ คัดเลือก เรียบเรียงข่าวสาร เพื่อนำเสนอให้ประชาชนรับรู้ทั้งบรรณาธิการและผู้สื่อข่าวจึงอยู่ในฐานะที่จะ “ควบคุม” ข่าวสารต่าง ๆ ที่จะผ่านไปยังประชาชนทั่วไป โดยอาศัยวิธีการคัดเลือกและเรียบเรียงข่าว ตลอดจนการแต่งการจัดหน้าหนังสือพิมพ์ รวมทั้งการกำหนดเวลาเสนอข่าวสารและการลำดับความสำคัญของข่าวด้วย

กล่าวโดยสรุป นายทวารข่าวสาร คือ บุคคลที่มีความสำคัญ และมีหน้าที่ต้องตัดสินใจเลือกข่าวสารที่จะเผยแพร่ไปสู่ประชาชนว่าข่าวสารใดไม่ควรส่งไป และข่าวสารใดควรส่งไป จะส่งไปในทันใด หรือส่งไปแบบช้า ๆ และด้วยคุณสมบัติดังกล่าว นายทวารข่าวสารจึงมักเป็นผู้ได้รับความเชื่อถือมากกว่าคนอื่น ๆ

การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์พฤติกรรมของ gatekeeper ส่วนมากเน้นที่การเลือกและตัดตอนท่อนข่าวสาร ผลการวิจัยที่สำคัญหลายงาน พบว่า บรรณาธิการและผู้สื่อข่าวทั่วไปจะเลือกเสนอข่าวสาร โดยไม่ได้คำนึงถึงประชาชนผู้รับข่าวสารเท่าไรนัก แม้จะได้ตระหนักถึงความต้องการและความสนใจของผู้อ่านหรือผู้ฟังบ้าง แต่ก็ยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนอยู่มาก การเลือกเสนอข่าวสารทางหน้าหนังสือพิมพ์ วิทยุ หรือโทรทัศน์

จึงขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของบรรณาธิการ และผู้สื่อข่าวว่า ข่าวสารนั้นมีความเหมาะสมเพียงใด และจะเป็นที่สนใจแก่ประชาชนหรือไม่ ซึ่งที่จริงแล้วข่าวสารที่ประชาชนต้องการหรือสนใจจริงนั้นอาจไม่มีโอกาส ปรากฏบนหน้าหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์เลยก็ได้ จึงมักมีคำกล่าวที่ว่า “ข่าว” ก็คือ สิ่งที่บรรณาธิการหรือผู้สื่อข่าวสร้างขึ้น และเผยแพร่ทางสื่อมวลชน (D.M. White : 1950)

ทฤษฎีองค์การ

Scott (1967) ได้ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับการจัดองค์การอย่างเป็นทางการว่า เป็นระบบกิจการการประสานงานของกลุ่มชน ที่ทำงานอย่างประสานกัน โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันภายใต้อำนาจควบคุมและกลุ่มผู้นำ Scott ได้กล่าวถึง องค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ในทฤษฎีการจัดองค์การแบบคลาสสิก คือ

1. การแบ่งสายงานกันทำ กล่าวคือ มีการแบ่งการทำงานออกไปตามกำลังคนที่มีอยู่ การจัดแบ่งสายงานสามารถบรรลุผลสำเร็จได้ ขึ้นอยู่กับลักษณะธรรมชาติของงานที่แตกต่างกันออกไป และขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบในอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
2. การจัดแบ่งสายงานตามลำดับยศ ชั้น จากสูงลงมาต่ำ และจัดแบ่งสายงานตามลักษณะหน้าที่เฉพาะของคนที่ทำงานในองค์การทุกๆ คน
3. โครงสร้างขององค์การซึ่งหมายถึงลักษณะความสัมพันธ์และบทบาทของบุคลากรภายในองค์การ โครงสร้างขององค์การจะทำให้การทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ อย่างมีประสิทธิภาพและมีระเบียบในการทำงาน

4. การแบ่งสายงานการบังคับบัญชาและการควบคุม โดยปกติหมายถึงจำนวนบุคลากรที่ผู้จัดการคนหนึ่งจะให้การดูแลให้ทั่วถึง

เลวิท และฮาโรลด์ (1973) กล่าวว่า องค์กรต่างๆ จะต้องประกอบกิจกรรม 4 ประการ คือ

1. หน้าที่และเป้าหมายขององค์กร ว่า องค์กรมีเป้าหมายอย่างไร และ บรรลุเป้าหมายนั้นได้อย่างไร
2. โครงสร้างภายในองค์กรว่า ลักษณะภายในองค์กรแบ่งออกเป็นอย่างไร
3. เครื่องมือในการบริหารองค์กรว่า ควรมีการใช้เทคโนโลยีเพื่อควบคุมการปฏิบัติงานขององค์กรให้เกิดความมั่นคงได้อย่างไร
4. คนในองค์กรจะมีลักษณะแนวคิดเป็นอย่างไร มีวิธีใดที่จะสร้างความพร้อมให้เกิดขึ้น

จากทฤษฎีขององค์กรจะช่วยให้ทราบว่า ลักษณะการดำเนินการและการบริหารงานขององค์กรจะมีผลต่อความเห็นเกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้สื่อข่าวสายการเมืองของสื่อแต่ละประเภท

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากงานวิจัยของ นันญา พันธุ์เจริญ (2538) เรื่อง “ความคาดหวังและความพึงพอใจในการทำงานของนักข่าวสตรีในองค์กรหนังสือพิมพ์รายวัน” สรุปได้ว่าผู้สื่อข่าวสตรีก่อนที่จะตัดสินใจประกอบอาชีพนักข่าวมีความคาดหวังในระดับสูงว่า จะทำให้ได้มีโอกาสเรียนรู้ในสิ่งแปลกใหม่ รองลงมาคือ จะมีอิสระทางความคิด และ จะมีเสรีภาพในการแสดงออก ซึ่งความพอใจในการทำงานของนักข่าวสตรีนั้น อยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาความพึงพอใจในแต่ละด้านพบว่า นักข่าวสตรี มีความพึงพอใจในด้านลักษณะงาน และ ความ

สัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานมากที่สุด ส่วนด้านค่าตอบแทน นักข่าวสตรีมีความพึงพอใจน้อยที่สุด และด้านที่เกี่ยวกับความสำนึกทางวิชาชีพ พบว่า นักข่าวสตรีมีระดับความสำนึกทางวิชาชีพในระดับปานกลาง และ เห็นว่าความเป็นเพศหญิงมีผลกับการทำงานมากที่สุด คือ ในด้านของการเลี้ยงภัยอันตราย และปัญหาครอบครัว

จากงานวิจัยของ ศันสนี ชุมนมมณี (2532) เรื่อง “คุณลักษณะของนักข่าวและบทบาทในการพัฒนาของสังคม เปรียบเทียบความคิดเห็นของบรรณาธิการ กับอาจารย์ผู้สอนวิชาการหนังสือพิมพ์” ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะที่ผู้สื่อข่าวควรมี ซึ่งบรรณาธิการเห็นด้วยมากที่สุด 2 ลำดับ ลำดับแรกคือ การจับประเด็นใจความเก่ง และมีจุมูกข่าว ส่วนคุณลักษณะที่เป็นจริงอยู่ในปัจจุบัน บรรณาธิการเห็นว่า ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ และด้านทักษะความสามารถทั่วไป อยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าคุณลักษณะอื่น ๆ ทางด้านอาจารย์ เห็นว่า ความมีคุณธรรม และมีจุมูกข่าวเป็นคุณลักษณะที่ควรมีมากที่สุดของนักข่าว แต่ที่เป็นจริงอยู่ในปัจจุบัน อาจารย์เห็นว่า เงินเดือนและสวัสดิการ และการใช้ภาษาของนักข่าวยังต่ำอยู่กว่าคุณลักษณะอื่น

งานวิจัยในหัวข้อ “กรอบของกระบวนการผลิตข่าวโทรทัศน์” ของ ธีรรัตน์ พันทวี (2537) ภาควิชาการสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงกรอบของกระบวนการผลิตข่าวโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์ 5 ช่อง ในเขตกรุงเทพมหานคร ในแง่มุมของประเด็น รูปแบบ และ วิธีการนำเสนอของแต่ละสถานี โดยผู้วิจัยได้นำมาเกี่ยวโยงเข้ากับข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องอยู่ในกระบวนการปฏิบัติงานและการบรรณาธิกรณข่าวของสถานีโทรทัศน์ และผลการวิจัยพบว่า โดยทั่วไปแล้ว การผลิตข่าวของสถานีโทรทัศน์ทั้ง 5 ช่อง ดำเนินอยู่ภายใต้กรอบการทำงานโดยสรุปดังนี้ คือ (1) ระเบียบว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (2) นโยบายสถานี (3) ระบบบริหารและกฎระเบียบของสถานี (4) จรรยาบรรณทางวิชาชีพ และ (5) นโยบายแฝงขององค์กรผู้ควบคุมดูแล ทั้งนี้ โดยมีการปรับเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขและสถานการณ์ทางการเมือง ซึ่งจะส่งผลกระทบให้เกิดแรงกดดัน ในส่วนของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้ามาร่วมกำกับดูแลนโยบาย และภาวะการทำงานของผู้นำองค์กรด้านการผลิตข่าว และจากข้อเสนอแนะ

ของงานวิจัยชิ้นนี้ที่ผู้วิจัยเสนอไว้ค่อนข้างน่าสนใจว่า การปฏิบัติหน้าที่ด้านงานข่าวของสถานีโทรทัศน์ ควรจะมีความพร้อมทั้งด้าน อุปกรณ์เครื่องมือ บุคลากร และประการสำคัญได้แก่งบประมาณ กล่าวคือ บุคลากรควรจะมีความพร้อมทั้งทางด้านความรู้ และทักษะในวิชาชีพของตนเอง เช่นเดียวกับเครื่องมือที่จะต้องเพียงพอและมีประสิทธิภาพ ข่าวที่ผลิตออกมาจึงจะมีคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าหากสถานีได้จัดโครงสร้างไว้อย่างเป็นระบบ มีงบประมาณเพียงพอ ก็จะช่วยทำให้การทำงานของสื่อมวลชนมีความคล่องตัวมากขึ้น

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่ได้ยกมาข้างต้นนี้ ช่วยให้เห็นว่า มีปัจจัยหลายประการที่อาจส่งผลกระทบต่อความเห็นเกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้สื่อข่าว ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยเกี่ยวกับความแตกต่างของประเภทของสื่อ ปัจจัยเกี่ยวกับตัวบุคคล ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการอธิบายความในรายงานสรุปผลการวิจัยต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย